

JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2004. január 29.¹

I — Bevezetés

„Ezen irányelv alkalmazásában

1. A jelen ügy az 1991. március 18-i 91/156/EGK tanácsi irányelvvel² módosított, a hulladékokról szóló, 1975. július 15-i 75/442/EGK tanácsi irányelv³ (a továbbiakban: hulladék-keretirányelv) értelmezésére irányul, azon szénhidrogénekkal kapcsolatban, amelyek egy szivárgó tartályból folytak ki, és amelyek a környező talajt beszennyezték. A Cour d’appel de Bruxelles arra vár választ, hogy ezen szénhidrogének és a szennyezett talaj esetében hulladékokról van-e szó, és hogy a benzinkutat haszonbérbeadó olajtársaság, amely az üzemeltetővel haszonbérleti szerződést kötött, és számára szénhidrogént szállított, tekinthető-e hulladéktermelőnek vagy hulladékbirtokosnak.

- a) »hulladék«: az I. mellékletben felsorolt kategóriák bármelyikébe tartozó olyan anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválik, megválni szándékozik vagy megválni köteles;

[...]

- b) »termelő«: akinek tevékenysége során hulladék keletkezik (»eredeti előállító«) és/vagy bárki, aki előkészítő feldolgozási folyamatot, keverést vagy egyéb olyan műveletet végez, ami ezen hulladék jellegében vagy összetételében változást eredményez;

II — Jogi háttér

2. A hulladék-keretirányelv 1. cikke a következő meghatározásokat tartalmazza:

- c) »birtokos«: a hulladék termelője, vagy az a természetes vagy jogi személy, akinek a hulladék a birtokában van

¹ — Eredeti nyelv: német.

² — HL L 78., 32. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 3. o.

³ — HL L 194., 39. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 23. o.

- d) [...]”.

3. Az I. melléklet különböző hulladékkategóriákat állapít meg, köztük az alábbi kettőt: — és/vagy

„Q 4 kiömlött, veszendőbe ment vagy egyéb kárt szenvedett anyagok, beleértve bármely, baleset következményeként szennyeződött anyagot, berendezést stb.”

— a termék előző birtokosai vagy gyártója, akitől a hulladék származott.”

és

5. A belga jogi szabályozás vonatkozó rendelkezései szó szerint átvették a hulladék-keretirányelv 1. cikkének a) pontját és I. mellékletét.

„Q 15 a talajtisztítás eredményeként keletkező szennyezett anyagok vagy termékek”.

III — A tényállás, az eljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

4. A hulladék-keretirányelv 15. cikke szabályozza a hulladékártalmatlanítás költségeinek viselését:

6. Paul Van de Walle, Daniel Laurent és Thierry Mersch (a továbbiakban: az alperesek) a Texaco SA (a továbbiakban: Texaco) vezető tisztségviselői. Az alapeljárásban hulladékjogi rendelkezésekkel kapcsolatos büntetendő cselekmények elkövetése miatt emeltek ellenük vádat. A Texaco az eljárásban mint a polgári jog alapján felelős fél vett részt.

„A »szennyező fizet« elvvel összhangban a hulladékártalmatlanítással kapcsolatban felmerülő költségeket az alábbiak viselik:

— a hulladékbirtokos, aki a hulladékot átadja egy hulladékgyűjtőnek vagy a 9. cikk értelmében vett vállalkozásnak

7. A Texaco 1981-ben bérbe vette az eljárás tárgyát képező benzinkutat, és 1988-ban haszonbérleti szerződést kötött az üzemeltetővel. 1993 januárjában megállapították, hogy a benzinkút tartályaiból szénhidrogén

szivárgott ki. Ez beszennyezte a tartályok körül lévő talajt, és elérte a szomszédos épület pincéjét.

8. A technikai felülvizsgálat megállapította, hogy a dízeltartály és a 98-as oktánszámú benzin tartályának csövei eresztenek. Ezenkívül az utóbbi tartályon lyukak is voltak. A raktárkészlet vizsgálata során kiderült, hogy 1992 októbere óta mintegy 800 liter 98-as oktánszámú ólommentes benzin tűnt el.

9. 1993 februárjában a benzinkutat bezárták. Előtte azonban mind az üzemeltetővel kötött haszonbérleti szerződést, mind pedig a telektulajdonossal kötött bérleti szerződést felmondták. 1993 nyaratól a Texaco nem fizetett több bérleti díjat.

10. A Texaco — a jogi felelősség elismerése nélkül — 1994 májusáig különböző, a talaj megtisztítására irányuló munkálatokat végeztetett. Mindazonáltal a talajvízpróbák ezt követő vizsgálatait azt mutatták, hogy a talaj még mindig szénhidrogénnel szennyezett.

11. Mivel a Texaco a szénhidrogénekkel szennyezett talaj megtisztítását 1994 májusától nem folytatta tovább, 1998. szeptember

10-én a Ministère public a hulladékjogi előírások megsértése miatt büntetőeljárást kezdeményezett a három vádlott ellen, tekintettel a Texacónál betöltött állásukra, illetve a vállalkozás ellen, annak polgári jogi felelőssége alapján. A Région de Bruxelles-Capitale magánfélként vett részt az eljárásban. Első fokon a vádlottakat felmentették. A Texaco elleni, a büntetőúgyhoz csatlakozó polgári jogi igény kielégítésére irányuló eljárást megszüntették, mivel a büntetőbíró-ság a felmentésből adódóan nem rendelkezett hatáskörrel.

12. A Ministère public és a Région de Bruxelles-Capitale fellebbezését a Cour d'appel bírálja el. A Cour d'appel számára kétséges, hogy a szennyezett talaj hulladéknak tekinthető-e. E tekintetben ugyanis vitatott a „hulladék lerakása” fogalmának elhatárolása.

13. A Cour d'appel előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„Az 1991. március 18-i 91/156/EGK tanácsi irányelvvel módosított, a hulladékokról szóló, 1975. július 15-i 75/442/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének a) pontját, mely szerint hulladék *»minden olyan anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválnak, megválni szándékozik vagy a hatályos nemzeti szabályozás szerint megválni köteles«*, valamint ugyanezen cikkének b) és c) pontját, melyek szerint a hulladék termelője az, *»akinek tevékenysége során hulladék keletkezik (eredeti előállító) és/vagy bárki, aki előkészítő feldolgozási*

folyamatot, keverést vagy egyéb olyan műveletet végez, ami ezen hulladék jellegében vagy összetételében változást eredményez«, illetve a birtokos »*a hulladék termelője, vagy az a természetes vagy jogi személy, akinek a hulladék a birtokában van*«, úgy kell-e értelmezni, hogy azok alkalmazhatóak olyan, szénhidrogéneket termelő olajtársaságra, amely termékeit eladja az egyik benzinkútját hasznóbérleti — az üzemeltetőnek az olajtársasággal való alárendeltségi viszonyát kizáró — szerződés keretében működtető, független üzemeltetőnek, ha az említett szénhidrogének beszivárognak a talajba, és így szennyezik a talajt és a felszín alatti vizeket?

Vagy éppen ellenkezőleg: a fenti rendelkezések értelmében csak akkor lehet alkalmazni a hulladék minősítést, ha az ily módon szennyezett talajt kitermelték?”

IV — Jogi értékelés

14. A Cour d'appel kérdéseivel arra vár választ, hogy a kiszivárgott szénhidrogénekek szennyezett talajt hulladéknak lehet-e tekinteni, és hogy a Texaco tekinthető-e az esetleges hulladékok termelőjének vagy birtokosának.

A — A hulladék fogalmáról

1. A felek érvei

15. Minden fél egyetért abban, hogy a kiszivárgott szénhidrogének és a szennyezett talaj csak akkor tekinthető hulladéknak, ha a birtokosuk tőlük megválnak, megválni szándékozik vagy megválni köteles.

16. A Région de Bruxelles-Capitale álláspontja szerint a hulladék birtokosa megvált a hulladéktól, amikor az kiszivárgott. A Q 4 hulladékkategória pontosan ezt a helyzetet szabályozza. A Q 5, Q 12 és a Q 13 hulladékkategóriák⁴ emellett szólnak, hogy a szennyezett talaj is hulladék. Függetlenül attól a kérdéstől, hogy a birtokos a talajtól megvált vagy megválni szándékozott, a hulladékjelleg következhet a talajtól való megválás kötelezettségéből. Az ilyen kötelezettség megfelelne a hulladék-keretirányelvi, a környezet és az emberi egészség védelmére vonatkozó célkitűzéseknek, és a magas szintű védelemnek, amelyre az EK 174. cikk (2) bekezdése szerint törekedni kell. A Région de Bruxelles-Capitale szerint ez megakadályozná, hogy a hulladékoknak a talajjal való összekeverése által megkerüljék a hulladékjogi kötelezettségeket. Ha a szenny-

⁴ — A Q 5 és a Q 12 hulladékkategóriák szennyezett anyagokra vonatkoznak, a Q 13 hulladékkategória szabályozási területe „bármely anyag vagy termék, melynek használatát jogszabály tiltja”.

nyezett talaj nem lenne hulladék, akkor a hulladék-keretirányelv 4. cikke szerinti, az emberi egészség és a környezet veszélyeztetése nélküli ártalmatlanítására vonatkozó kötelezettségek nem kerülnének alkalmazásra.

17. A szennyezett talajtól való megváltás kötelezettsége adódhat továbbá a nemzeti jog rendelkezéseiből is. A Région Bruxelles-Capitale-ban nem áll fenn semmilyen különleges kötelezettség a szennyezett talaj megtisztítására, de ez a kötelezettség következhet a polgári jog rendelkezéseiből is. Egyes szerzők akkor is feltételezik ilyen kötelezettség fennállását, ha az érintett anyag semmilyen jogilag vagy technikailag megengedett felhasználása nem lehetséges. Ez különösen érvényes a kiszivárgott szénhidrogénekre.

18. Az alperesek és a Texaco azt a kérdést, hogy hulladékról van-e szó, az alapeljárás szempontjából lényegtelennek tartják, mivel semmi esetre sem birtokosai vagy termelői az esetleges hulladékoknak.

19. Hangsúlyozzák, hogy sem nekik, sem pedig az üzemeltetőnek nem volt tudomása a szénhidrogének szivárgásáról. Valamely dologtól azonban csak tudatosan lehet meg-

válni. Ez a Vessoso és Zanetti ítélettel⁵ sem áll ellentétben. Ezen ítélet szerint a „hulladék” fogalma nem feltételezi, hogy a valamely anyagtól vagy tárgytól megváltó birtokos ki akarná zárni ezek mások általi gazdasági újrahaznosítását. Ezzel a helyzettel azonban nem összehasonlítható az, hogy nem vették észre a szénhidrogének szivárgását. Ezért a szénhidrogének szivárgása esetén még nem beszélhetünk hulladékról.

20. Viszont hulladékról lenne szó, ha a birtokos, tudván, hogy talajszennyezés történik, elkezdene megválni a talajtól. Ez a jelen ügyben attól az időponttól számítható, amikor a talajszennyezést felfedezték, és megtették az első talajtisztítási intézkedéseket. Az alperesek és a Texaco ebben az összefüggésben hangsúlyozzák, hogy ők nem birtokosai vagy termelői ezen hulladékoknak.

21. A Bizottság megállapítja, hogy a hulladék meghatározása a hulladék-keretirányelv 1. cikkéből következik, míg ezen irányelv I. melléklete és az Európai Hulladékjegyzék szemléltetik ezt a meghatározást. A Bizottság szerint a kiszivárgott szénhidrogének a Q 4 hulladékkategóriába esnek. Ez a kategória mutatja, hogy a törvényalkotó úgy gondolta: a balesetek a „megváltik” fogalom alá tartoznak. Ez alapján a kiszivárgott szénhidrogének hulladéknak tekintendők.

⁵ — A Bíróság a C-206/88. és C-207/88. sz. Vessoso és Zanetti egyesített ügyekben 1990. március 28-án hozott ítélete (ÉBHT 1990, I-1461. o.).

22. Szövege szerint a Q4 hulladékkategória a szennyezett talajt is magába foglalhatja. Mindazonáltal a Bizottság kétli, hogy olyan természetes elemeket, mint a föld, a víz és a levegő csupán szennyezés okán hulladéknak lehetne tekinteni. A hulladék-keretirányelv sokkal inkább ezeknek az elemeknek a védelmét célozza. Ezen elemek tekintetében nehezen elképzelhető az ártalmatlanítás és hasznosítás fogalmának alkalmazása. Szennyeződés esetén ezeket inkább meg kell tisztítani, vagy más kezelés alá kell vetni, a káros hatások megakadályozása érdekében. Így ezek az elemek nem tekinthetők hulladéknak.

23. Amint azonban a szennyezett talajt kitermelik, nem természetes elemről van szó többé, hanem ingó dologról, termékről vagy anyagról, amely a Q4 hulladékkategória értelmében vett véletlen során lett szennyezett. A — hulladéknak minősülő — kiszivárgott szénhidrogén ártalmatlanításának kötelezettsége feltételezi, hogy a szennyezett talajt kitermelik.

2. Értékelés

24. A kiszivárgás időpontjában és azt követően a szénhidrogének a környező talajjal összekeveredtek. Abból kell kiindulni, hogy ez a keverék — legalábbis részben — nem választható szét különleges intézkedések nélkül. Ezért nem vizsgálható elkülönítve,

hogy a kiszivárgott szénhidrogének hulladéknak tekinthetők-e. Sokkal inkább az a kérdés, hogy a szennyezett talaj összességében hulladéknak tekintendő-e.

25. Harmadik preambulumbekzdése szerint a hulladék-keretirányelv az emberi egészségnek és a környezetnek a hulladék gyűjtése, szállítása, kezelése, tárolása és lerakása által okozott káros hatások elleni védelmét célozza. Az EK 174. cikk (2) bekezdése szerint a Közösség környezetpolitikájának célja a magas szintű védelem, és ez többek között az elővigyázatosság és a megelőzés elvén alapul. Ebből a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a hulladék fogalmát nem lehet megszorítóan értelmezni.⁶

26. A hulladék-keretirányelv 1. cikke a) pontjának első albekezdése szerint hulladéknak kell tekinteni az I. mellékletben felsorolt kategóriák bármelyikébe tartozó olyan anyagot vagy tárgyat, amelytől birtokosa megválnak, megválni szándékozik vagy megválni köteles. A nevezett melléklet — csakúgy mint az Európai Hulladékjegyzék — a hulladékként minősíthető anyagok és tárgyak jegyzékének felállításával magyarázza és pontosítja ezt a meghatározást. A Bíróság

6 — A Bíróság a C-418/97. és C-419/97. sz., ARCO Chemie Nederland és társai egyesített ügyekben 2000. június 15-én hozott ítéletének (EBHT 2000., I-4475. o.) 38. és azt követő pontjai és a C-9/00. sz., Palm Granit és Vehmassalon kansanterveysyön kuntayhtymän hallitus ügyben 2002. április 18-án hozott ítéletének (EBHT 2002., I-3533. o.) 23. pontja.

álláspontja szerint azonban ezek csak indikatív jelleggel bírnak.⁷

27. A döntő az, hogy a birtokos a dologtól megválnak, megválni szándékozik vagy megválni köteles. Az ARCO-ítélet szerint ezt az összes körülmény figyelembevételével kell vizsgálni. Ennek során figyelembe kell venni az irányelv célkitűzéseit, és figyelni kell arra, hogy ne befolyásolják hátrányosan az irányelv hatékonyságát.⁸

a) A Q4 hulladékkategóriáról

28. A Q4 hulladékkategória jelzi, hogy a szennyezett talaj esetén hulladékról van szó. Ez a kategória magában foglalja a nem szándékosan kiömlött, veszendőbe ment vagy egyéb kárt szenvedett termékeket és minden anyagot, berendezést stb., amelyek ilyen baleset következményeként szennyeződtek. Már maga az „anyag” fogalom is nagyon tág, és magában foglalhatja a földet mint a talaj alkotórészét. Ezenkívül ez a hulladékcsoport nincs kimerítően megfogalmazva.

29. A Q15 hulladékkategóriából, amely különösen a kitermelt földeket foglalja magá-

ban, részben arra következtetnek, hogy a még ki nem termelt szennyezett földek nem tekinthetők hulladéknak.⁹ Mindazonáltal nincs támpont a tekintetben, hogy a Q15 hulladékkategória kimerítően meghatározná azt, hogy a talaj milyen körülmények között tekinthető hulladéknak. A még ki nem termelt talaj magába foglalása mellett szól az Európai Hulladékjegyzék¹⁰ 17 05 alcsoportja is, amelynek címe „Föld (beleértve a szennyezett területek kitermelését), kövek és kotrási meddő”, a 17 05 03-as „veszélyes-anyag-tartalmú föld és kövek” című kód, valamint a 17 05 04-es „a 17 05 03 alá be nem sorolt föld és kövek” című kód. Ezek a kategóriák alapvetően magukban foglalhatják a még ki nem termelt földet is.

30. Annak a felfogásnak, miszerint a még ki nem termelt földek nem lehetnek hulladékok, az lehet a háttere, hogy egyes tagállamok az ingó dolgokra korlátozzák a hulladék fogalmát.¹¹ Egyes tagállamok szabályozási

9 — Ludger-Anselm Versteijl: „Der Abfallbegriff im Europäischen Recht — Eine unendliche Geschichte”, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 2000., 585. (586.); Martin Dieckmann: *Das Abfallrecht der Europäischen Gemeinschaft*, Baden-Baden 1994., 152. és azt követő oldal.

10 — A hulladékjegyzéknek a hulladékokról szóló 75/442/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében történő meghatározásáról szóló 94/3/EK határozat, valamint a veszélyes hulladékok jegyzékének a veszélyes hulladékokról szóló 91/689/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének (4) bekezdése értelmében történő meghatározásáról szóló 94/904/EK tanácsi határozat felváltásáról szóló, 2000. május 3-i 2000/532/EK bizottsági határozat (HL L 226., 3. o.), a hulladékjegyzékről szóló 2000/532/EK bizottsági határozat módosításáról szóló, 2001. július 23-i 2001/573/EK tanácsi határozattal (HL L 203., 18. o.) egységes szerkezetben.

11 — Különösen Németország és Franciaország; Olaszországban az elhatárolás a Corte suprema di cassazione 2002. szeptember 18-i 31011. sz. ítéletén alapul. Ezzel szemben Ausztria a hulladék fogalmát kifejezetten kiterjeszti azokra az ingó dolgokra, amelyek a földdel a környezetet károsító kapcsolatba kerültek (az Abfallwirtschaftsgesetz 2. cikkének (2) bekezdése).

7 — Az előzőkhez lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott Palin Granit-ítélet 22. pontját.

8 — A 6. lábjegyzetben hivatkozott ARCO-ítélet 73. pontja.

hagyományai azonban nem lehetnek meghatározóak a közösségi jogi fogalmak értelmezésénél.

31. A Bizottság azon érve, miszerint a természetes elemek nem lehetnek hulladékok, a hulladék-keretirányelv 4. cikkének célkitűzésén alapul, amely többek között megköveteli a föld hulladékokból származó veszélyekkel szembeni védelmét. Jelen esetben azonban nem a földről mint meghatározatlan természeti elemről van szó, hanem pontosan meghatározható mennyiségű talajról, amely veszélyezteti a környező földet. Erre a talajra — a Bizottság álláspontjával szemben — alkalmazhatóak az ártalmatlanítás vagy hasznosítás eljárásai.

32. Emlékezve az EK 174. cikk (2) bekezdése szerint elérendő magas szintű védelemre, utalni kell arra, hogy a ki nem termelt, szennyezett talaj hulladékként történő kezelése mindenképpen értelmes eredményekre vezet. A hulladék-keretirányelv 3. cikkéből következik az ilyen jellegű hulladékok és azok veszélyessége elhárításának és csökkentésének az elsődlegessége. A 4. cikk szerint az ilyen talajt az emberi egészség veszélyeztetése nélkül kell hasznosítani vagy ártalmatlanítani, és anélkül, hogy a környezetet károsító folyamatokat vagy módszereket használnának. Az 5. és azt követő cikkek szerinti hulladékártalmatlanítás szervezetére vonatkozó jogi keretek szintén messzemenően

alkalmazhatóak a szennyezett talaj kezelésére, és hozzájárulhatnak a magasabb szintű környezetvédelemhez.

33. Ezért azt az álláspontot tartom helyesnek, amely szerint a még ki nem termelt, szennyezett talaj a Q4 hulladékkategória hatálya alá tartozhat.

b) A „megvállik” fogalmáról

34. A hulladékjelleg megállapításánál mindazonáltal nem valamely hulladékkategóriába történő besorolás a döntő, hanem az, hogy a birtokos a talajtól megvállik, megválni szándékozik vagy megválni köteles.

35. A megválásra vonatkozó szándék mindaddig kizárható, amíg a birtokos nem tudja, hogy a talaj szennyezett. Amikor azonban a talaj további rendelkezéseszerű használatát kizáró szennyezésről tudomást szerez, (megdönthetően) vélelmezhető a megválásra vonatkozó szándék. Például a mezőgazdasági földek szennyezése hátrányosan befolyásolhatja a mezőgazdasági terméket, vagy az építési terület szennyezése veszélyeztetheti az épület használójának egészségét vagy más kellemetlenségeket okozhat számára. A hulladékok esetén a hasznosság elvesztésével megalapozottnak tűnik az a tipikus veszély, hogy az érintett dolgot birtokosa nem használja, és szakszerű

ártalmatlanításáról sem gondoskodik, és ezzel az a környezetet terhelheti. A szennyezett talaj esetében ez a veszély akkor valósul meg, ha nem végzik el a talajtisztítási intézkedéseket, és a szennyeződés tovább terjed. A megváltásra vonatkozó szándék vélelme mindazonáltal megdönthető, ha a birtokos konkrét intézkedéseket foganatosít a talaj hasznosságának visszaállítására anélkül, hogy megválna tőle.

36. A megváltásra vonatkozó szándék mellett a szennyezett talaj esetén a megváltásra vonatkozó kötelezettség is fennállhat, amely nem feltételezi sem a szennyeződésről való tudomást, sem pedig a megváltásra vonatkozó szándékot. Ez a kötelezettség a talaj szennyezéséből fakadó veszélyekből adódhat.

37. Mindazonáltal kizárt a hulladék-keretirányelv 4. cikkének hulladékjogi általános rendelkezéséből a szennyezett talajtól való megváltási kötelezettségre következtetni. Noha üdvözlendő lenne az olyan általános kötelezettség, amely a szennyezett talaj egészséget védő és környezetbarát módon történő bánásmódjára vonatkozik, ez a kötelezettség elsősorban a hulladékjelleg jogi következménye, és nem lehet a hulladékjelleg megalapozása céljából segítségül hívni. Ezért a Région de Bruxelles-Capitale érve sem helytálló, miszerint a szennyezett talajt minden esetben hulladéknak kell tekinteni,

azért, hogy a hulladék-keretirányelv megkerülését megakadályozzuk.

38. A megváltásra vonatkozó kötelezettség esetén a hulladékjelleg sokkal inkább a hulladékjog és az adott esetben felmerülő veszélyeket szabályozó szakirányú jog összjátékán alapszik. Ezt részben vagy egészben meghatározhatja a közösségi jog, vagy lehet kizárólag tagállami természetű is. Így az élőhelyirányelv¹² 6. cikkének (2) bekezdése szerint a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy megakadályozzák a különleges természetvédelmi területeken található fajok természetes élőhelytípusainak és élőhelyeinek károsodását, valamint azon fajok zavarását, amelyek számára e területeket kijelölték. E szerint például szükséges lehet a szennyezett talaj eltávolítása, amely egy védett vizes élőhely vízminőségét veszélyezteti. A szennyezett talaj eltávolítására vonatkozó kötelezettség adódhat a vízjogból, a talajvédelemre vonatkozó speciális szabályozásokból vagy a veszélyelhárításra vonatkozó általános rendelkezésekből. Közvetetten — az ítélkezési gyakorlat szerint — még a hulladékártalmatlanításra vonatkozó rendelkezések is megalapozhatják a talaj megtisztítására vonatkozó kötelezettséget¹³, amely, mindig az eset körülményeitől függően, megkövetelheti a szennyezett talaj eltávolítását is. Mint a Région de Bruxelles-Capitale kifejti, az ilyen kötelezettség polgári jogilag is megalapozott lehet.¹⁴ A

12 — A Tanács 1992. május 21-i 92/43/EGK irányelve a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről (HL L 206., 7. o.; magyar nyelvű kiadása 15. fejezet, 2. kötet, 102. o.).

13 — A Bíróság C-365/97. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1999. november 9-én hozott ítéletének (EBHT 1999., I-7773. o.) 108. és azt követő pontjai.

14 — Lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott ARCO-ítelet 86. pontját is, ahol egy megállapodás példáját hozzák fel.

birtokos minden ilyen esetben köteles megválni a talajtól, tekintet nélkül arra, hogy a talaj a továbbiakban be tudná-e tölteni azt a feladatot, amelyet a birtokosa szánt neki.

c) A hulladékjellegre vonatkozó közbenső eredmény

39. Ezzel ellentétben a megválásra vonatkozó kötelezettséget nem lehet a szennyezésből kiinduló veszélyre alapítani, ha ez a veszély lehetővé teszi a talaj helyszínen maradását, mert például kitermelés nélkül is megfelelő védőintézkedéseket lehet fogantósítani. Ebben az esetben a birtokos nem köteles megválni a talajtól.

42. Összefoglalóan ezért meg kell állapítani, hogy a szennyezett talajt hulladéknak kell tekinteni, ha a birtokos a szennyezés miatt köteles kitermelni. A hulladékjelleget megdönthetően vélelmezni kell, ha a talajt a szennyezés miatt nem lehet többé rendeltetésszerűen használni.

40. Hogy a jelen esetben fennáll-e a szennyezett talaj kitermelésére vonatkozó kötelezettség, és milyen mértékben lehetséges a szennyezett talaj további rendeltetésszerű használata, azt a Bírósággal közölt információk alapján nem lehet megítélni. Ennek megítélése az illetékes bíróság feladata.

B — A Texaco felelősségéről

43. Végül azt kell vizsgálni, hogy a Texaco tekinthető-e az esetlegesen keletkezett hulladék termelőjének vagy birtokosának. Ehhez abból kell kiindulni, hogy a jelen ügyben a szennyezett talaj hulladék.

1. A felek érvei

41. Arra a kérdésre, hogy a szennyezett talaj csak azt követően minősül-e hulladéknak, miután kitermelték, az eddigi vizsgálatok alapján nemleges választ kell adni. A szennyezett talaj már a kitermelés előtt is minősülhet hulladéknak.

44. A Région de Bruxelles-Capitale a Cour d'appel révén kiegészíti a tényállást. Azt állítja, hogy a Texaco a szennyezés felfedezése után is szállított szénhidrogéneket a benzinkútnak. Továbbá a tartályon lévő

45. A Région de Bruxelles-Capitale azt az álláspontot képviseli, hogy a hulladékirtó fogalmát kiterjesztően kell értelmezni. A jelen ügyben a fogalom magában foglalja a Texacót, mivel az haszonbérbe adta a benzinkutat, ténylegesen ellenőrizte a benzinkút üzemeltetését, és a talajt — legalább részben — megtisztította szennyeződéstől. A hulladék termelőjének is tekintendő, mivel a kiszivárgott szénhidrogént nem lehet jogszzerű célra használni többé.

46. Az alperesek és a Texaco azon az állásponton vannak, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem nem terjed ki arra a kérdésre, hogy a Texaco tekinthető-e a hulladék birtokosának vagy a hulladék termelőjének.

47. Szerintük a Texaco nyilvánvalóan nem hulladékot, hanem termékeket, nevezetesen szénhidrogéneket állított elő. Kizárólag a benzinkút üzemeltetője felel azért, hogy ezekből hulladék lett. Nem lehet egy termék eredeti termelőjét azért felelőssé tenni, hogy a terméket később nem rendeltetésszerűen használták fel, hanem hulladékká alakították.

48. A birtok lényege a dolog feletti tényleges uralom. A tárolóberendezések vagy a tárolt szénhidrogének tekintetében a Texaco nem rendelkezett ilyen tényleges uralommal. Az üzemeltető tárolóberendezések feletti rendelkezési jogának korlátozása elsősorban abból a tényből következik, hogy sem tulajdonosa, sem pedig bérlője nem volt ezeknek a berendezéseknek. A haszonbérleti szerződés mindazonáltal kifejezetten előírta, hogy az üzemeltető felelősséggel tartozik a berendezések karbantartásáért és ellenőrzéséért. Ennek megfelelően csak az üzemeltető felelős a berendezések okozta károkért. Az üzemeltető volt a szénhidrogénkészletek egyedüli tulajdonosa, és teljes felelősséggel tartozott értük. A készletek Texaco általi felülvizsgálatát nem lehet összehasonlítani a berendezések technikai ellenőrzésével. A felülvizsgálat célja kizárólag a csalások elleni küzdelem volt.

49. A Bizottság azt a nézetet képviseli, hogy a jelen ügyben annak megállapításával lehet a hulladék birtokosát meghatározni, hogy ki

volt a szénhidrogének birtokosa, amikor azok hulladékká váltak. A szénhidrogének megszerzésével a benzinkút üzemeltetője vált a szénhidrogének tulajdonosává. A szénhidrogének Texaco általi előállítás sem vezet más eredményre, mivel a hulladékok a benzinkút üzemeltetőjének tevékenysége keretében keletkeztek.

a) A hulladék termelőjének fogalmáról

2. Értékelés

51. A hulladék-keretirányelv 1. cikke b) pontjának meghatározása szerint termelő minden személy, akinek tevékenysége során hulladék keletkezik („eredeti előállító”) és/ vagy bárki, aki előkészítő feldolgozási folyamatot, keverést vagy egyéb olyan műveletet végez, amely ezen hulladék jellegében vagy összetételében változást eredményez.

50. A jelen ügyben csak akkor terhelhetik a Texacót hulladékjogi kötelezettségek, ha a cég hulladéktermelőnek vagy hulladékbirtokosnak tekinthető. A hulladék-keretirányelv 8. cikke szerint a hulladék birtokosa köteles a hulladékot hulladékgyűjtőnek átadni, vagy maga gondoskodni megfelelő ártalmatlanításáról. A hulladék-keretirányelv 15. cikke szerint a „szennyező fizet” elvvel összhangban a hulladékártalmatlanítással kapcsolatban felmerülő költségeket az a hulladékbirtokos viseli, aki a hulladékot átadta a hulladékgyűjtőnek vagy az ártalmatlanítáért felelős vállalkozásnak. A hulladék birtokosa a hulladék-keretirányelv 1. cikkének c) pontja szerint nemcsak a hulladék tényleges birtokosa, hanem a hulladék termelője is, akit az 1. cikk b) pontja határoz meg.

52. A Texacót nem lehet csak azért hulladéktermelőnek tekinteni, mert szénhidrogéneket állított elő, amelyekből egy baleset során hulladék keletkezett. A hulladéktermelő fogalma szorosabban kötődik a hulladékjelleg előidézéséhez. Rendeltetésszerű használat során a szénhidrogének anélkül égnek el, hogy hulladékot képeznének.¹⁵ A jelen ügyben a szénhidrogének nem a Texaco termelőtevékenysége folyamán, hanem csak a sérült tartályokban történő tárolásuk során váltak hulladékká.

15 – Lásd a 6. lábjegyzetben hivatkozott ARCO-ítélet 66. pontját.

53. Ebből következően alapvetően az a hulladék termelője, aki a benzinkutat üzemeltette akkor, amikor a szénhidrogének kiszivárogtak. Első pillantásra ez a személy a benzinkút üzemeltetője volt. Végső soron csak az illetékes nemzeti bíróság tudja megítélni, hogy ezen látszat ellenére a Texaco felelős volt-e a tárolásért — vagyis hogy az üzemeltető a tartályokat nem saját vállalkozása részeként, hanem a Texaco számára üzemeltette. Itt azt kell megvizsgálni, hogy jogilag és ténylegesen ki uralta a tárolást és a berendezések állapotát. E tekintetben kiindulási alapul szolgálhat a haszonbérleti szerződés és minden más idevágó rendelkezés. Emellett annak is jelentősége van, hogy a Texaco ténylegesen milyen magatartást tanúsított. A Texaco nem szabadulhat meg a jogi ellenőrzési kötelezettségektől azáltal, hogy ezeket gyakorlatban nem teljesíti. Ha a Texaco a benzinkút haszonbérletjével szemben gazdasági hatalmi helyzeténél fogva a jogi helyzetét meghaladóan ténylegesen is uralta a benzinkút üzemeltetését, akkor vállalnia kell az abból következő felelősséget is.

54. Emellett a Texaco akkor jöhet hulladéktermelőként számításba, ha a tartályok sérülései az ő magatartására vezethetők vissza. Ennyiben a Région de Bruxelles-Capitale által említett, a tartályok betöltésénél elkövetett hibára lehet gondolni. Az sem zárható ki, hogy a Texacónak, amikor átadta a benzinkutat az üzemeltető számára, tudnia kellett volna a lehetséges és később a szénhidrogének kiszivárgásához vezető hibákról, és azokat ki kellett volna javítania.

E tekintetben szintén magának az illetékes bíróságnak kell megtennie a szükséges megállapításokat.

b) A hulladékbirtokos fogalmáról

55. A hulladékirányelv 1. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerint a hulladék termelője vagy az a természetes vagy jogi személy, akinek a hulladék a birtokában van, hulladékbirtokosnak tekintendő. Ha a Texaco nem hulladéktermelő, akkor eszerint csak hulladékbirtokos lehet, ha hulladék található a birtokában.

56. A birtok fogalmát sem az irányelv, sem pedig általában a közösségi jog nem határozza meg. Az általános jelentés szerint a birtok a dolog feletti tényleges uralomnak felel meg, nem feltételezi azonban a dolog tulajdonjogát vagy a dolog feletti jogos rendelkezést. Mindazonáltal a hulladék-keretirányelv 8. cikkéből eredő kötelezettségeknek csak akkor lehet eleget tenni, ha valaki nemcsak ténylegesen rendelkezik a hulladékkal, hanem arra is jogosult, hogy ártalmatlannítsa. A hulladék-keretirányelv 1. cikke (1) bekezdésének c) pontja szerinti birtoklásnak ezért a szigorú szó szerinti értelmén túl¹⁶ a (közvetlen vagy közvetett) tényleges

16 — Lásd Mischo főtanácsnoknak a C-179/00. sz. Weidacher-ügyben 2001. november 20-án ismertetett indítványának (ÉBHT 2002., I-501., I-505. o.) 76. és azt követő pontját, amelyben a főtanácsnok a birtokos fogalmának pontatlan használatát világitja meg.

dolog feletti uralmon felül magában kell foglalnia a hulladékkal való jogos rendelkezést is.

tekintetében még gyakorolta volna a dolog feletti uralmat. Ezzel szemben a Texaco még 1993 nyaráig fizette a bérleti díjat, és 1994 májusáig folytatta a talajtisztítási munkákat, ami feltételezi a telek feletti uralmat.

57. Azt, hogy a hulladékokra vonatkozóan mely időpontban kié volt a dolog feletti tényleges uralom, az előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia. Első pillantásra itt is úgy tűnik, hogy az üzemeltető uralma alatt volt a dolog, legalábbis a benzinkút működésének leállításáig. Hogy ez a látszat helyes-e, nagyrészt ugyanazon ismérvek alapján ítélendő meg, mint az a kérdés, hogy ki a hulladék termelője. Mindenesetre nem zárható ki, hogy az üzemeltető a haszonbérleti szerződést követően sem saját maga, hanem a Texaco számára gyakorolt esetleges tényleges uralmat a tárolóberendezések és a körülöttük lévő talaj tekintetében. Emellett szólna az, hogy — mint a Région de Bruxelles-Capitale és a Texaco előadta — a haszonbérlet akadályozták abban, hogy a telken a Texaco hozzájárulása nélkül eszközöljön változtatásokat.

58. A benzinkút működésének leállítását követően nyomós támpontok találhatók arra nézve, hogy a Texaco átvette a dolog feletti tényleges uralmat. Valószínűtlennek tűnik, hogy az üzemeltető a haszonbérleti szerződés felmondását követően a benzinkút

59. Azt is csak az illetékes bíróság tudja megítélni, hogy ki volt jogosult a szennyezett talaj ártalmatlanítására. A rendelkezésre álló információk szerint kevésbé tűnik valószínűnek, hogy az üzemeltetőnek volt erre jogosultsága. Hogy a Texaco a telektulajdonossal kötött bérleti szerződés alapján jogosult volt-e a szennyezett talaj ártalmatlanítására, vagy ez kizárólag az utóbbi jogosultsága volt-e, a Bíróság elé terjesztett adatok alapján nem ítéltető meg.

c) Közbenső eredmény a hulladéktermelő és hulladékbirtokos fogalma vonatkozásában

60. Összefoglalóan meg kell állapítani, hogy a hulladék-keretirányelv 1. cikke (1) bekezdésének c) pontja szerint az olyan, szénhidrogéneket termelő olajtársaság, amely termékeit eladja az egyik benzinkútját haszonbérleti — az üzemeltetőnek az olajtársasággal való alárendeltségi viszonyát kizáró — szerződés keretében működtető üzemeltetőnek, akkor tekinthető a kiszivárgott szénhidrogé-

- nekkel szennyezett talaj formájában jelentkező hulladékok birtokosának,
- ha a tartályok sérülései a olajtársaság magatartására vezethetők vissza (1. cikk c) pont, 1. lehetőség: hulladéktermelő), vagy
- ha a tartályok üzemeltetője — minden jogi és ténybeli körülmény figyelembevételével — nem saját vállalkozásának részeként, hanem az olajtársaság számára üzemeltette a tartályokat (1. cikk c) pont, 1. lehetőség: hulladéktermelő),
- ha minden jogi és ténybeli körülmény figyelembevételével az olajtársaság gyakorolja a dolog feletti tényleges uralmat, és ő jogosult a hulladék ártalmatlanítására (1. cikk c) pont, 2. lehetőség: hulladékbirtokos).

V — Véggözetkeztetések

61. A fentiekre tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a Cour d'appel által előzetes döntéshozatal céljából előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

1. A szennyezett talajt hulladéknak kell tekinteni, ha a birtokos a szennyezés miatt köteles azt kitermelni. A hulladékjellegét megdönthetően vélelmezni kell, ha a szennyezés miatt a talajt nem lehet többé rendeltetésszerűen használni.

2. Az a szénhidrogéneket termelő olajtársaság, amely termékeit eladja az egyik benzinkútját haszonbérleti — az üzemeltetőnek az olajtársasággal szembeni alárendeltségi viszonyát kizáró — szerződés keretében működtető üzemeltetőnek, akkor tekinthető a kiszivárgott szénhidrogénekkal szennyezett talaj formájában jelentkező hulladékok birtokosának,
- ha a tartályok üzemeltetője — minden jogi és ténybeli körülmény figyelembevételével — nem saját vállalkozásának részeként, hanem az olajtársaság számára üzemeltette a tartályokat (1. cikk c) pont, 1. lehetőség: hulladéktermelő),
 - ha a tartályok sérülései az olajtársaság magatartására vezethetők vissza (1. cikk c) pont, 1. lehetőség: hulladéktermelő), vagy
 - minden jogi és ténybeli körülmény figyelembevételével az olajtársaság gyakorolja a dolog feletti tényleges uralmat, és ő jogosult a hulladék ártalmatlanítására (1. cikk c) pont, 2. lehetőség: hulladékbirtokos).